

**ЄВГЕН ЛАЗУРЕНКО
ВАЛЕНТИН ЛАЗУРЕНКО**

**ДИТЯЧІ ПОДОРОЖІ
ДО ІСТОРИЧНОГО
СУБОТОВА**

Оповідання

Малювала Мілана ЛАЗУРЕНКО

**ЧЕРКАСИ
2024**

УДК 821.161.2-32:908(477.46)
Л17

Лазуренко Є.

Л17 **Дитячі подорожі до історичного Суботова /**
Євген Лазуренко, Валентин Лазуренко; малювала
Мілана Лазуренко. — Черкаси: видавець
Гордієнко Є.І., 2024. — 60 с.

ISBN 978-966-402-127-9

УДК 821.161.2-32:908(477.46)

ISBN 978-966-402-127-9

© Євген Лазуренко, Валентин Лазуренко тексти, 2024
малювала Мілана Лазуренко

ОПАНОВУЮЧИ WORD 2013 – НАПИСАЛИ ОПОВІДАННЯ

– Тату, навчи мене писати тексти на комп'ютері, – звернувся до мене мій син Євген одного зимового суботнього ранку.

– Добре! – відповів я Євгену: включай свій ноутбук, відкривай програму «Word 2013», ось вона – на робочому столі, і приступаємо до навчання, як писати тексти.

Першим нашим із ним поринанням у писемний вордівський світ було так зване «лікбезнавчання»: заходимо у програму, створюємо документ, називаємо його, зберігаємо, вчимося робити абзаци, практикуємося ставити лапки, писати слова з великої літери, опановуємо правопис, запам'ятовуємо, перед яким словом ставити кому тощо.

– Тату, а чи я зможу написати книжку, як ти? – запитує син.

– Звичайно, зможеш! – відповідаю йому. Але це тривалий процес, і він потребує системності й цілеспрямованості. Ось дивись: ми з тобою написали три речення про те, як ми сім'єю їздили на Різдво до мого рідного села

Суботів, до бабусі і дідуся. При цьому ми з тобою звертали увагу на граматику, на правильність написання, на шрифти. А якщо ти хочеш писати книгу, то слід звертати увагу ще й на виклад матеріалу: чи цікавим він буде для того, хто буде читати. От як би ти назвав оці три речення, які ми з тобою щойно написали? Спокійно перечитай сам уголос і скажи, яку б ти назву дав цьому тексту.

Євген спокійно перечитав, глянув на мене і сказав: «Суботів на Різдво».

Отак ми й назвали перший наш із ним текст із циклу невеличких оповідань про дитячі відвідини дідуся Миколи і бабусі Євдокії по татовій лінії, які мешкають у історичному Суботові.

Протягом року, кожної суботи і неділі, Євген виділяв час у своєму розпорядку дня, гукав мене, включав свій ноутбук і ми з ним, опановуючи вордівські можливості, писали тексти.

Коли з'явилися перші оповідання, то Євген по кілька разів їх перечитував, радів. А коли я запропонував йому написати до десяти коротеньких оповідань, а тоді спробувати видати їх окремою книжечкою, він так

загорівся цією ідеєю, що навіть написав на окремому листку своєрідний тематичний план, про що б він іще хотів розповісти.

Отак і з'явилась ця книжечка з такими розділами: «Суботів на Різдво»; «Поїздка в суботівський ліс»; «Смачна вода із Трьох криниць»; «Енергія Іллінської церкви»; «Ставок»; «Історичні місця села»; «Кам'яна Баба»; «Джерела та купальня Віри, Надії, Любові та їх матері Софії в Суботові».

В основу кожного оповідання лягли спогади, зафіксовані дитячими очима, про зимові, весняні, літні й осінні гостювання Євгена і Мілани під час їхніх канікул у дідуся Миколи і бабусі Євдокії в історичному Суботові, що на Чигиринщині.

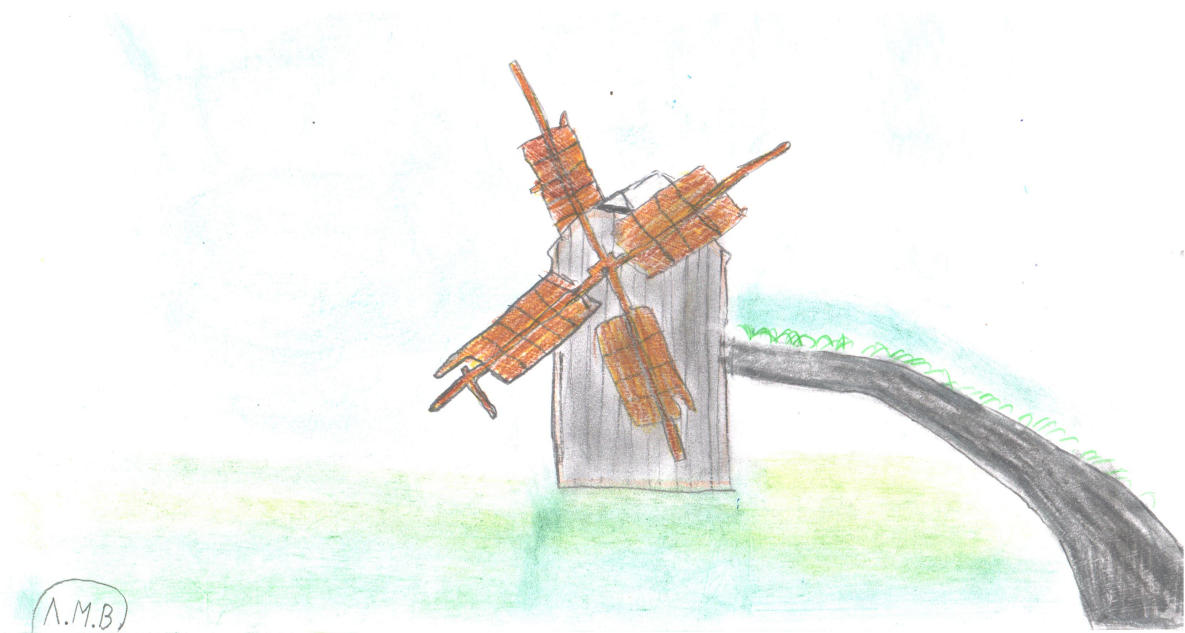
Коли була написана-набрана ця книжечка, ми сіли з Євгеном, а до нас приєдналась ще й дочечка моя Мілана. І почали ми думати, як назвати майбутню книжечку. Були різні варіанти назв, але ми всі зупинились на назві «Дитячі подорожі до історичного Суботова».

Хата діда Миколи і бабусі Євдокії в Суботіві.
Світлини 2023 р.

А Мілана, долучившись до нашого з Євгеном спонтанного проєкту, ще й намалювала олівцями на суботівську тематику ряд малюнків, якими розпочинається кожен розділ книжечки. Це такі малюнки: «Солярний знак на комині в хаті, у якій народився мій тато Валентин», «Три Криниці в Суботові», «Іллінська церква в Суботові», «Суботівський другий ставок», «Дуб космонавта Павла Поповича в центрі села Суботів», «Кам'яна баба в Суботові», «Каплиця біля купальні з цілющою водою в Суботові», «Млин-вітряк у Суботові».

Родзинкою видання вважаю те, що в ньому подається в простому дитячому викладі, але з малесенькими елементами науково-популярності, історія історичних місць Суботова – місцевості, яка у XVII столітті відіграла важливу енергетичну роль у становленні української державності, утвердженні нас, українців, як політичної нації. Тут кувалась українська державність. Саме Суботів у один із періодів Української національної революції середини XVII століття був заміською резиденцією гетьмана Богдана Хмельницького, і саме Іллінська церква в

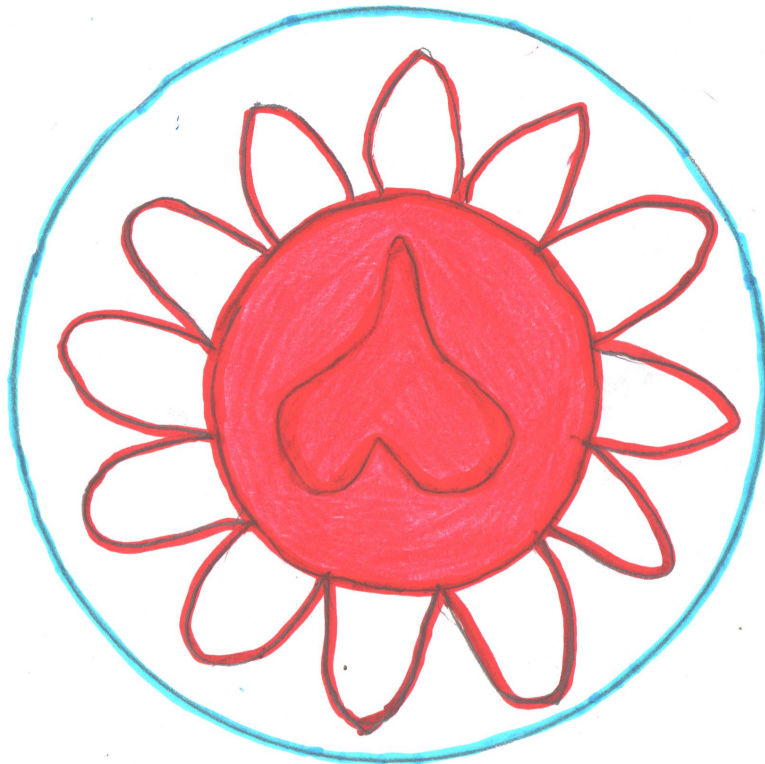
Млин-вітряк у Суботові.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2024 р.

Суботові стала місцем його останнього спочину у 1657 році.

Книга, яка писалася більше року, і яка пропонується вашому прочитанню, шановний читачу, дасть вам можливість дитячими очима поринути у атмосферу прекрасної, мальовничої та історичної місцевості України – села Суботів, що на Черкащині.

З повагою
професор Валентин ЛАЗУРЕНКО

СУБОТІВ НА РІЗДВО

Л.М.В

Солярний знак на комені в хаті, у якій народився мій тато Валентин. Малюнок Мілани Лазуренко. 2024 р.

На Різдво я разом із татом, мамою і сестричкою Міланою відвідав Суботів. Це село, де народився мій тато Валентин. Я вже багато разів бував у ньому, але жодного разу не був біля річки Тясмин.

Після святкового різдвяного обіду дідусь Микола зробив для нас із татом і сестрою приємний сюрприз: він на своїй вишневій машині «Нива» повіз нас до Тясмину.

По дорозі до річки ми зупинилися, аби подивитися зі сторони поля на Іллінську церкву. Дідусь розповідав нам цікаві історії про суботівські поля та ліси. Коли ми під'їздили до Тясмину, то дорогу нам перегородила велика гілляка. Аби проїхати далі, тато вийшов із машини і відтягнув суху гілляку вбік, подалі від дороги. Тато знову сів до машини, а дідусь, давши газу, повіз нас далі по польовій дорозі з великими ямами.

І ось нова зупинка – і я вперше побачив зблизька Тясмин. Який же він гарний: темно-синій, холодний, чистий, тихий. А які ж гарні великі давні камені лежать біля Тясмину! Дідусь Микола нам

розповідав про те, що саме неподалік від цих каменів у полі під час оранки його тато, а мій прадідусь Іван колись виорав дуже давній великий козацький човен — чайку. І подібних знахідок у Суботові багато, бо це історично значуща місцевість.

Далі ми поїхали до шлюзу, біля якого, на полі, дідусь знайшов замерзлі гриби. А тато нам тут розповів історію про те, як він, коли був школярем, побіля Тясмину пас корову. А ще показав те місце, де їхня корова Квітка впала в Тясмин, та розповів, як вони з друзями її рятували.

Коли ми почали від'їжджати від суботівського мосту, то нам дорогу перебігла красива-красива куріпка. Дід знову сильно натис на газ, і ми поїхали далі. Наступною зупинкою у нашій подорожі з дідусем став сільський стадіон. Тато тут нам розповів, що колись цей стадіон був красивим і гомінким, тут відбувались численні товариські футбольні матчі.

Тясмин взимку. Лебедина пара. Світлина 2023 р.

Тясмин влітку. Світлина 2023 р.

Після стадіону нам дуже захотілося поїхати до історичного суботівського млина, що виднівся неподалік. І дідусь виконав нашу із сестричкою чергову забаганку. Ми швидко домчали до старезного дерев'яного млина-вітряка.

І ось ми у вітряку, із віконця якого добре видно краєвиди села Суботів та Іллінську церкву. Виходячи з млина, ми трішки злякалися, бо побачили дику кішку (а може й не дику, а нам із сестрою так здалося!), яка ховалася під млином.

Кажуть, що на Різдво мрії збуваються і трапляються дива. Так і сталося...

Суботівський млин-вітряк. Вид з висоти пташиного польоту.
Світлина 2022 р.

Суботівський млин ззовні і всередині. Світлина 2023 р.

ПОЇЗДКА ДО СУБОТІВСЬКОГО ЛІСУ

Дідова «Нива». Світлина 2023 р.

Одного вересневого дня я зі своїми татом, мамою і сестричкою поїхали до Суботова, щоб провідати дідуся і бабусю.

Ми досі ніколи із сестричкою не були в справжньому лісі. Дякуючи дідусю Миколі, ми з сестричкою Міланою і з татом та мамою помчали до лісу на дідовому «джипі» – машині «Нива». Ох, як же ж дід гнав свого «джипа»! Неасфальтованими дорогами поміж красивих суботівських полів, ярів, балок!.. А ми з сестрою раділи такій швидкості, дивлячись, як позаду машини по дорозі лишалась курява. Ми співали на весь наш дитячий голос улюблену пісню «Стефанія, мамо» та кричали: «Жени швидше, діду! Жени!».

І ось ми під'їхали до лісу. Дід вирішив заїхати машиною углиб, аби показати нам ліс ізсередини. І дідові це вдалося.

Як же багато у лісі цікавого! Гарні різноманітні дерева, багато різних пташок, грибів, мохів. Ми з сестричкою із задоволенням побігали по суботівському лісу. А найбільше нам сподобалось закидати

одне одного оберемками різнокольорового
золотаво-червоно-зеленого листя.

У вересневому лісі. Світлина 2022 р.

СМАЧНА ВОДА ІЗ ТРЬОХ КРИНИЦЬ

Три криниці в Суботові.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2023 р.

Цьогорічні літні канікули у мене з сестричкою Міланою були насичені. Особливо в липні, коли ми перебували в Суботові в бабусі Євдокії й дідуся Миколи.

Одного дня ми прокинулися і згадали цікаву історію, пов'язану з тим, що в Суботові є три джерела з цілющою водою. Нам тато розповідав, що біля цих джерел

**Охоронний знак біля пам'ятки ландшафту
«Три криниці XVII ст.». Світлина 2023 р.**

бував сам Богдан Хмельницький, а також посли Польщі, Австрії, Швеції, Туреччини, які приїздили на зустріч із гетьманом до Суботова, і навіть якийсь відомий патріарх, що тут подорожував. Адже Суботів у 17 столітті був заміською резиденцією керівника нашої на той час країни.

Після смачного бабусиного сніданку, поласувавши молодого картоплею, ми з сестрою пішли до діда Миколи, який якраз зривав біля хати стиглі вишні. Ми стали й допомогли йому швиденько зібрати вишневий урожай. А потім попросили дідуся, щоб із ним сходити до Трьох криниць, аби прогулятися й набрати води.

Дорога до джерел від хати дідуся довжиною десь до трьох кілометрів, а тому дідусь нас пожалів: вигнав із гаража свою вишневу «Ниву», і ми всі разом – захопивши й бабусю Євдокію, поїхали до трьох історичних джерел.

По дорозі ми зупинилися біля двору бабусі Стефанії – найкращої подруги моєї бабусі, аби привітати її з днем народження. Бабуся Стефанія також добра й привітна, часто передає нам гостинці. Нам подобається

смакувати намазаним на хлібчик смальцем зі шкварочками, який вона готує по-особливому.

І ось ми під'їхали нижнім шляхом до Трьох криниць. Через невеличкий місточок ми наблизилися до відомих криниць. Ми із сестрою відразу побігли заглядати в кожную із криниць. Нам було цікаво дізнатися, чи глибокі ці криниці. На наш подив, вода в них стояла неглибоко. А потім наш тато покликав нас до себе – він якраз присів на хоч уже і старенькі, але чимось привабливі дерев'яні лави, витесані із великого дерева. І ось тут наш тато-історик розповів нам таке цікаве, що ми із сестрою ще більше вподобали це красиве і затишне місце.

Три криниці в с. Суботів. Світлина 2023 р.

Три криниці XVII ст. в с. Суботів. Світлина 2023 р.

Виявляється, що у той час, коли наш гетьман Богдан Хмельницький воював з поляками за самостійність і незалежність для нашої рідної України, на пагорбі біля цих джерел розташовувався козацький військовий шпиталь. І саме водою з цих джерел промивали рани нашим героям-козакам, адже ця вода є цілющою. А ще тато розповідав, що водою із цих джерел козаки напували коней, аби вони ставали ще витривалішими. Ми так заслухалися тата, що навіть не почули, як нас гукнула до себе бабуся Євдокія, яка якраз набирала у скляні бутлі воду із Трьох криниць.

**З бабусяю Євдокією оглядаємо стан
Трьох криниць в с. Суботів. Світлина 2022 р.**

Ми побігли до бабусі й допомагали їй набрати води, а вона розповіла нам із Міланою ще одну цікаву історію. Я б її назвав історію для дівчат. Кажуть, якщо дівчина, яка хоче вийти заміж, нап'ється одночасно води із кожного із джерел, то вона не пізніше ніж через три дні знайде свого судженого.

В цей час, коли ми були коло Трьох криниць, липнева погода «подарувала» нам приємний сюрприз – теплий літній дощик. Але, не зважаючи на це, ми встигли і напитися смачної води, і вмитися нею, і набрати її із собою. А Мілана ще й встигла зірвати кілька духмяних гілочок цілющих трав – звіробою та деревію.

Поки дід заводив свого «джипа», я ще встиг із татом зайти до дерев'яної каплички, яка збудована за кілька метрів від криниць. Ми поставили свічечку та помолилися до Бога.

Але найцікавіше чекало нас у машині, коли наш тато Валентин нам сказав, що він знає три цікаві легенди про Три криниці, але

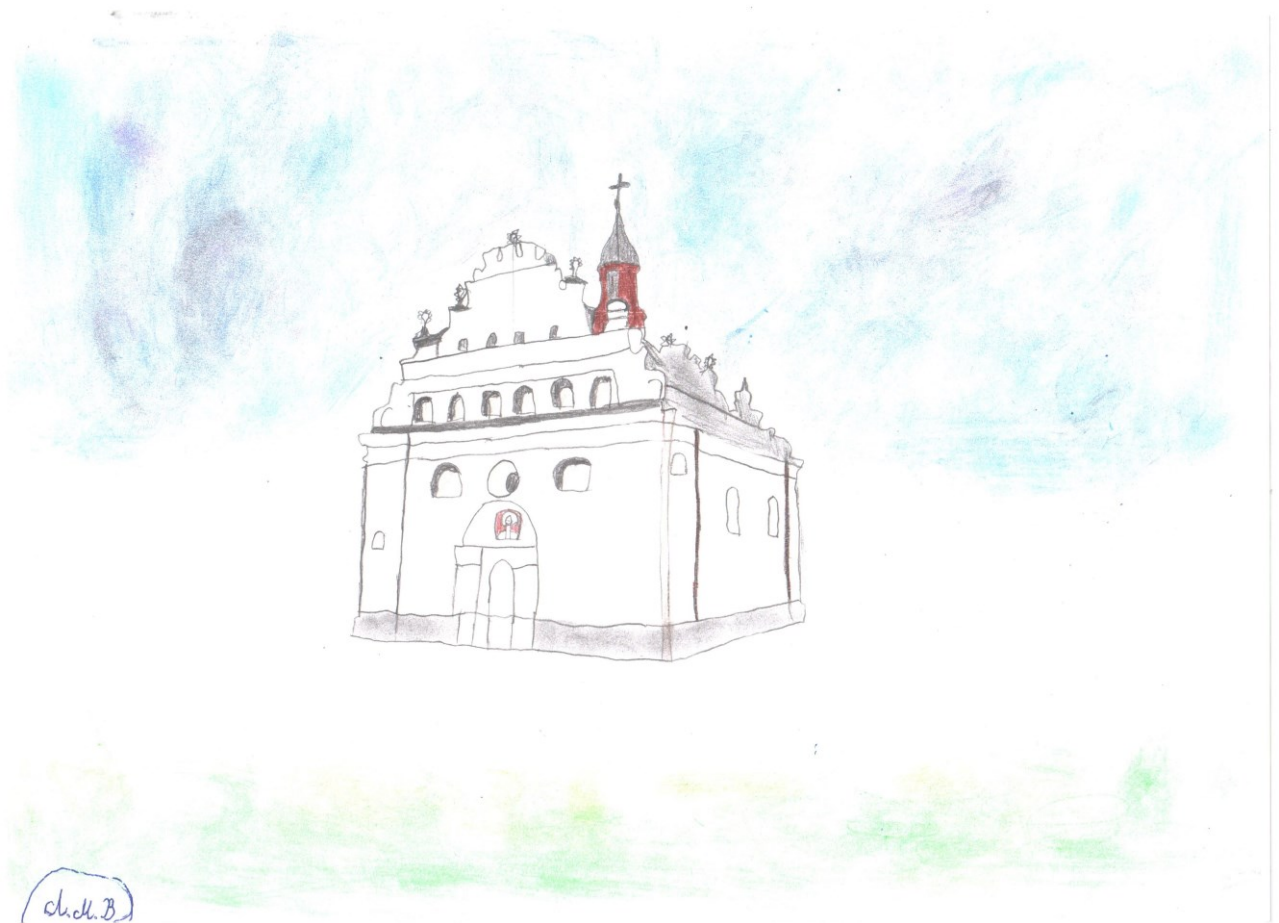
нам їх розповідь наступного літа – чи наступного разу, коли ми сюди приїдемо.

А ще у мого тата є одна мрія: він хоче, аби коло цих цілющих джерел збудувати невеликий завод з випуску питної води під назвою «Три криниці» та гарний готель чи базу відпочинку.

Три криниці XVII ст. в с. Суботів. Світлина 2023 р.

ЕНЕРГІЯ ІЛІНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Іллінська церква в Суботіві.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2023 р.

Мені дуже пощастило, що хата моїх бабусі і дідуся у Суботові стоїть неподалік Іллінської церкви, в якій у 1657 році було поховано відомого гетьмана України Богдана Хмельницького. Ви навіть не уявляєте, яка це красива споруда! Мені з сестрою дуже подобається щоранку і щовечора бачити із вікна дідусевої хати історичну Іллінську церкву. Адже наші ліжка стоять саме в тій кімнаті, з вікон якої ми, як і наш тато в дитинстві, милуємося її величною красою. До речі, цю церкву знає кожен українець, адже вона зображена на наших національних грошах — п'ятигривневій паперовій купюрі.

Ми гостювали у Суботові в липневі дні, і якраз у цей час на небі був повний місяць. І саме той красивий повний місяць якраз було гарно видно над Іллінською церквою у теплу зоряну ніч. Яка це краса... Ми і на вулицю виходили з хати, аби побачити цю ніби магічну місячну красу, і ще довго милувалися цим краєвидом із вікна.

Наш тато вже багато років досліджує історію Суботова, і, зокрема, історію

Іллінської церкви. Він знає факти і перекази про її будівництво та поховання в ній гетьмана Богдана Хмельницького. Цікаві історії з минулого він нам розповідав щовечора протягом тижня біля самої Іллінської церкви.

У нас вже виробилася щоденна традиція: з 20:00 до 21:00 слухати цікаві таткові історії про козаків, про гетьмана Богдана

Іллінська церква 1651 р. в с. Суботів. Світлина 2023 р.

Хмельницького та його дружин і дітей, про його найближчого товариша – розвідника Лавріна Капусту, про невістку гетьмана Розанду та її двох синів-близнят, про кам'яні хрести, що біля церкви, та про те, як Тарас Шевченко перебував у Суботові та малював Іллінську церкву. Ми навіть побували на тому самому місці, з якого Шевченко її малював.

Ми почули цікаву історію й про те, як у роки Другої світової війни нацисти, відступаючи з села, не підірвали вибухівкою церкву, як злочинно планували і часто робили. А не підірвали, бо вони звідкілясь дізналися, що начебто в одній із стін Іллінської церкви знаходиться поховання Богдана Хмельницького разом із його золотою булавою, яке вони так і не змогли виявити.

А найбільше мені запам'яталася краса жовтої і міцної квітки, яка, як сильні запорозькі козаки, буяла на пагорбі біля Іллінської церкви. Назва її – Дивина. А тато нам розповів, що у неї є ще одна назва – Дивина Скіпетровидна, а скіпетр – то як булава у гетьмана, ознака його влади. Ми із

Дивина біля Іллінської церкви. Світлина 2023 р.

сестрою не втримались і навіть лягли на землю поміж тієї Дивини. Так лежачи, ми ніби набиралися від неї козацької енергії, сили і духу гетьманського роду. Це були незабутні відчуття.

Нам дуже подобалися ці вечірні відвідування Іллінської церкви та Замчища, де колись проживав Богдан Хмельницький зі своєю родиною.

А ще нам тато розповів, що у 2019 році геофізики з Києва виявили всередині Іллінської церкви на глибині від 4-х метрів можливе поховання самого гетьмана України Богдана Хмельницького і його старшого сина Тимоша, але це ще потрібно довести.

А одного вечора, коли ми сиділи біля церкви на лавці і тато нам розповідав про суботівського городового отамана Лавріна Капусту, над нами пролетіли три орли. Ми зрозуміли, що це якийсь знак. А тато жартома сказав, що це, можливо, душі Богдана і Тимоша Хмельницьких та Лавріна Капусти.

Іллінська церква 1651 р. в с. Суботів. Світлини 2023 р.

СТАВОК

Суботівський другий ставок.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2023 р.

Також на Маковія я вперше побачив один із чотирьох суботівських ставків. Знаходяться вони далеченько від центру села, десь кілометрів до трьох. Тому дідусь Микола мене із сестричкою Міланою й татом повіз до них своєю вишневою «Нивою».

Проїхавши повз перший ставок і оглянувши з вікна машини, як він майже повністю заріс очеретом, ми з дідусем виїхали на дамбу і зупинилися біля другого ставка.

Вийшовши з машини, ми побачили красивий, чистий, не зарослий очеретом, спокійний ставок.

Цей день виявився сонячним і теплим. А тому промінчики сонця ніби купалися у ставку. А який же ставок без рибалок? Я радий був від того, що саме тут ми з сестричкою познайомились із юними сільськими рибалками. Ми тихесенько присіли біля них і стали спостерігати за тим, як вони майстерно ловили рибу. До цього дня я ніколи не тримав у руках справжню вудку. І саме дякуючи Олексію – хлопцеві,

Суботівський ставок і юні рибалки. Світлина 2023 р.

ненабагато старшому за нас, який вправно рибалив на ставку, я вперше у своєму житті теж порибалив. Він показав мені, як потрібно тримати вудку, як нанизувати на гачок наживку, як правильно закидати мисину з наживкою у воду, і як слідкувати за поплавком, аби не прогавити той момент, коли риба попадеться на гачок. Поки Олексій вчив мене основам рибальської справи, тато з Міланою обійшли ставок, і, побачивши на його середині дерев'яну доріжку на воді, по якій рибалки обережно проходили майже на центр ставка, ризикнули — і теж пройшлися по ній. Які ж гарні світлини вони зробили із центру ставка! На них можна побачити спокій і красу природи.

Ми б хотіли ще побути біля ставка, але зателефонувала турботлива бабуся Євдокія і сказала, що вже час обідати, і що на нас чекають повні миски смачнющих шуликів.

Суботівський другий ставок весною та влітку.
Світлини 2023 р.

ІСТОРИЧНІ МІСЦЯ ЦЕНТРУ СЕЛА

Дуб космонавта Павла Поповича в центрі села Суботів.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2023 р.

Надзвичайно красивим є центр Суботова. Ми із сестричкою Міланою щодня по кілька разів відвідували історичні місця центральної частини села, оскільки хата дідуся і бабусі розташована прямо біля центру.

Вийшовши з двору, відразу потрапляєш до великого гарного дуба, який (як нам розповів тато) посадив у 1964 році відомий український льотчик-космонавт Павло Попович.

Побіля дуба знаходиться величне погруддя гетьмана України Богдана Хмельницького. Цей пам'ятний знак був встановлений у Суботові в 1995 році. Як розповів нам тато, його відкривав Президент України Леонід Кучма.

Багато жителів Суботова загинуло у Другій світовій війні, і саме в пам'ять про них в центрі села збудовано дуже гарний пам'ятний комплекс. Одного серпневого вечора ми спостерігали біля цього пам'ятника красиве явище на небі – зарево.

За десять метрів від цього знаку знаходиться хрест, витесаний із каменю, в знак пам'яті про всіх жителів села, які померли в роки страшного Голодомору. Бабуся Євдокія нам розповіла про те, що коли вона збирала в селі спогади односельців про часи Голодомору 1932 – 1933 років, то вона від почутого дуже плакала. Нелюди Сталіна забирали у людей всю їжу, тож діткам не було чого їсти, і вони помирали.

В центрі села, неподалік школи, є ще одне цікаве історичне місце, що знаходиться біля Кам'яної баби, про яку я розкажу далі. Це дві меморіальні плити, на яких написано, що це місце, де поховані молодший син гетьмана України Богдана Хмельницького Григорій та його старший син Тиміш. Тато нам розповідав, що молодшого сина гетьмана було забито до смерті одним жорстоким і злим поляком, який дуже хотів привласнити собі багатий на той час хутір Суботів. А от щодо поховання Тимоша, то тато нам із сестричкою розповів, що місце його поховання встановлено не точно, історикам потрібно це ще дослідити і довести.

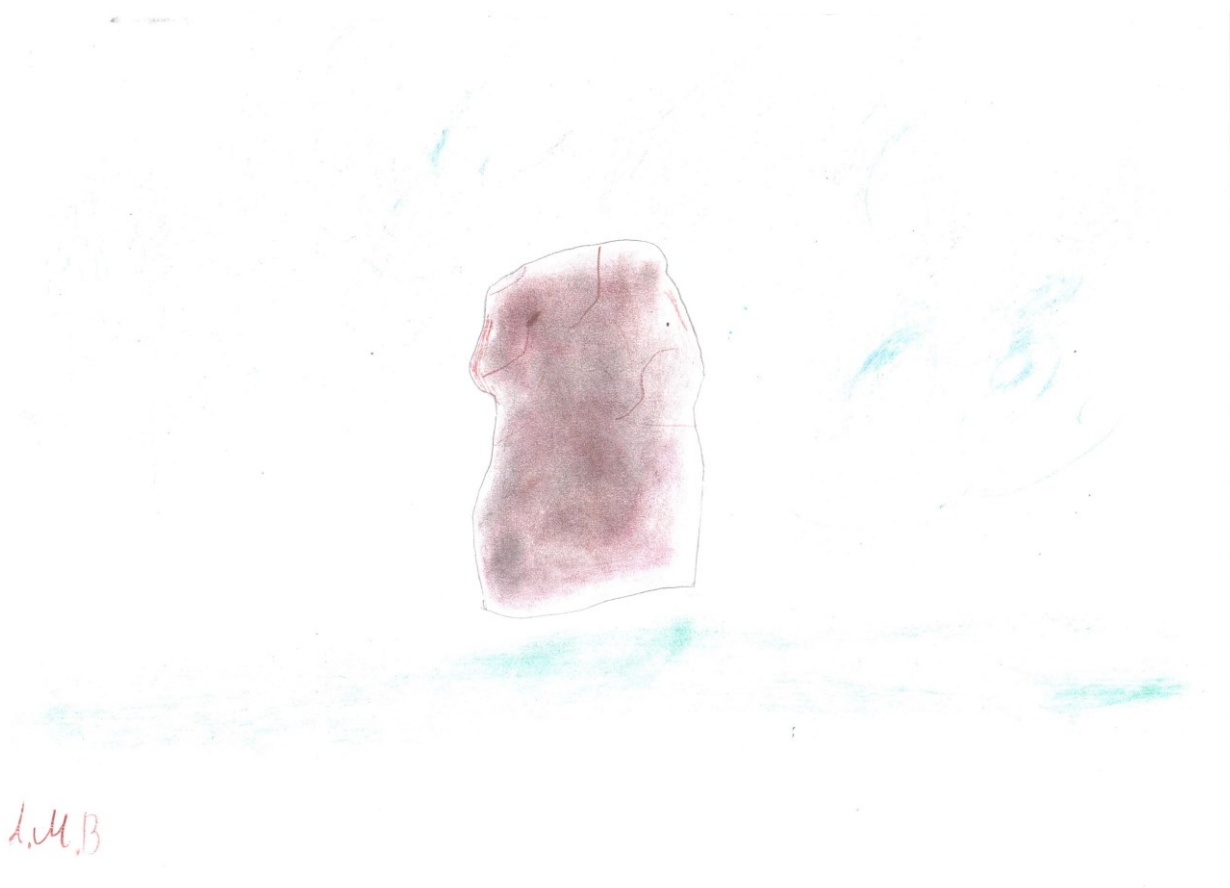

Пам'ятні місця центру Суботова. Світлини 2023 р.

Величний господар центру села Суботів.
Світлина 2022 р.

КАМ'ЯНА БАБА

Л.М.В

Кам'яна баба в Суботові.
Малюнок Мілани Лазуренко. 2023 р.

Одного вечора ми з сестричкою Міланою і татом помандрували ще до одного історичного місця Суботова. Знаходиться воно неподалік Іллінської церкви, у центрі села, за кілька метрів від приміщення школи. У часи гетьмана України Богдана Хмельницького на цьому місці збиралися козацькі ради. Там навіть табличка про це є.

А ще на цьому місці ми побачили Кам'яну бабу. Так її називають у Суботові. Тато нам розповів, що у козацькі часи на цьому невисокому камені відрубували голови ворогам українського народу.

Коли ми із сестричкою почали роздивлятися Кам'яну бабу зблизька, то побачили, що вона вся темно-темночервона зверху. Тобто вона до сьогодні ніби просякнута кров'ю ворогів козацьких. А ще ми на ній побачили місця від рубання шабель.

Кам'яна баба чомусь посередині скручена товстим дротом і замазана цементом. Ми тата запитали, коли і навіщо її скрутили дротом. І тато розповів про те, що коли будували суботівську школу, то

вирішили перенести Кам'яну бабу з того місця, де вона була розташована тоді, на це, де вона знаходиться зараз. І замість того, щоб її відкопати повністю, будівельники взяли трос, обв'язали ним цей великий камінь і за допомогою трактора почали витягувати із землі. І тут трапилося таке, що Кам'яна баба переломилася навпіл.

Багато людей у селі навіть плакали, коли

Біля Кам'яної баби у Суботові. Світлина 2023 р.

вони побачили, як багатовікова історична пам'ятка була по-варварському поруйнована. Так вона переламана лежала кілька місяців. І саме завдяки кочегару сільського клубу Івану Шулякову Кам'яна баба була врятована саме у такий спосіб: стягнута товстим дротом і зацементована по центру перелому. Такий вигляд вона має й сьогодні.

А ще за кілька метрів від Кам'яної баби

Кам'яна баба. Світлина 2023 р.

росте велика абрикоса із дуже смачними плодами. І як у липні хто буватиме в Суботові, то зможе безкоштовно скуштувати ці смачні-смачнющі м'ясисті абрикоси.

На цьому місці в часи Богдана Хмельницького збиралися козацькі ради. Центр Суботова. Світлина 2023 р.

ДЖЕРЕЛА ТА КУПАЛЬНЯ ВІРИ, НАДІЇ, ЛЮБОВІ ТА ЇХ МАТЕРІ СОФІЇ В СУБОТОВІ

Каплиця біля купальні з цілющою водою в Суботові.

Малюнок Мілани Лазуренко. 2024 р.

Є в Суботові одне цікаве і магічне місце – джерела й купальня Віри, Надії, Любові та їх матері Софії. Відвідали ми його із сестричкою, татом і дідусем Миколою на Маковія, коли поверталися з подорожі до суботівських ставків. Знаходяться джерела в мальовничій балковій місцевості, де дуже багато зелені й квітів.

Коли ми під'їхали на дідовій «Ниві» до купальні, то перше, що кинулось в очі – це гарна дерев'яна капличка на пагорбі, біля якої майоріли красиві жовті квіти, схожі на маленькі соняшнички. А поряд – побудовані на гору східці, які ведуть до статуї Діви Марії.

Отож ми із сестрою, вискочивши із машини, сходили і до капиці, і до скульптури. А потім ми попрямували до діда, який уже був у купальні і занурювався у холодну й святую джерельну воду. В цей час тато Валентин нам розповів, що ця вода має цілющу і чудодійну силу. В Суботові люди здавна запримітили, що вода з цієї купальні позбавляє від хвороб і поганих думок. А ще,

за народними переказами, вона проганяє нечисту силу і зцілює душевні пристрасті. Нам захотілось теж скупатись, як і дід Микола, але вода виявилася такою холоднючою, що ми змогли зайти у воду купальні лише по коліна. Дід нам розповів, що в цій воді великий вміст лікувальних хімічних елементів – срібла і броду, і через це вона є цілющою.

Тепер кожного разу, коли ми приїздимо у гості до діда Миколи і бабусі Євдокії, то відвідуємо цілющу купальню, омиваючись у якій, стаємо бадьорішими.

Біля цілющих купалень у Суботові з дідусем Миколою.

Світлина 2022 р.

**Джерела й купальня Віри, Надії, Любові та їх матері Софії в
Суботіві. Світлина 2023 р.**

ПІСЛЯМОВА

На правах першого – стороннього, але небайдужого – читача мені довірено поділитися думками щодо цього світлого і правдивого твору, який пропонується вашій увазі у теперішні часи великої біди, горя й випробувань, коли всі матері й батьки на нашій землі прагнуть водночас і вберегти дітей від війни, і – щоб вижила наша Україна нині й у майбутніх поколіннях.

Автори книги спільно відтворюють неповторну сімейну атмосферу своєрідного передавання естафети Роду, осягнення дітьми головного нашого спадку – нашої землі, мови, історичної пам'яті, звичаїв і традицій героїчного, працьовитого і мирлюбного Українського народу.

Щороку тисячі подорожувальників відвідують Суботів, прямуючи до всесвітньовідомих холодноярських туристичних локацій. Ці місця є осердям волелюбного українського духу, героїзму і спротиву, надихають і зміцнюють. Та автори книги – не туристи, а генетично пов'язані з суботівською землею.

На сторінках цієї книги ми бачимо, як враження і відчуття міських дітлахів цифрової доби потужно резонують із батьківськими спогадами і рефлексіями, фактами і легендами, народними переказами й повір'ями Чигиринщини, історичного та містичного Холодного Яру. Перед читачами постає топос Суботова, показаний по-дитячому щиро й достовірно, де природа, історія, міфологія, люди формують неповторне для кожного українця поняття **рідного краю**.

І найперша концептуальна складова дитячого бачення – **краса**: землі, природи, рідних людей у їхньому автентичному історичному середовищі. Краса думок і вчинків, бережне ставлення до всього живого, до довкілля й артефактів. Можливо, все зло цього світу починається саме тоді, коли людина втрачає цю здатність **відчувати** красу й **цінувати** людське життя, добро і справедливість.

Очікування і переживання **дива** також зустрічаємо на цих сторінках. Диво як розуміння, співпереживання, вгадування й здійснення дитячих бажань. Як багато див ми

з вами можемо зробити – із Любов'ю, не поспіхом!

Шановний читачу! Зверни також увагу на те, як синергійно – рухом, кольорами, запахами – фіксуються в дитячій пам'яті деталі й подробиці цікавих подорожей на тлі інформації, що передається при такому своєрідному посвяченні в історико-культурний спадок українства.

Акцентуючи увагу передусім старших читачів до дидактичних моментів пропонованого видання, хочу наголосити, що подієва структура книжечки вдало корелює з календарем народних свят. Тобто виникає думка, що й поїздка на малу батьківщину усією родиною – до батьків, до дідуся з бабусею – це теж *свято*, яке варте шани, повторень і приготувань. Помітними штрихами за текстом оповіді вимальовуються дружні стосунки в родині, любов і повага одне до одного, турбота не лише про матеріальну, а й про духовну складову виховання дітей, яку виявляють усі покоління Лазуренків.

Книга через описані у ній обставини й подробиці дитячих краєзнавчих подорожей викликає цікавість і бажання до них долучитися й оновити дитинячу радість відкриттів. Вона

розширює лексичний запас молодших школярів як прикладами живої мови Черкащини, зокрема Чигиринщини, так і науковою термінологією. Назви рослин, природних та історичних об'єктів органічно лягають у канву дитячої розповіді, як і загальновідомі імена Великих Українців. Варто відзначити в цьому плані успіхи десятирічних Євгена й Мілани, які навчаються за програмою науково-педагогічного проєкту «Інтелект України», а також їхню добросердність, допитливість, спостережливість і почуття гумору.

На моє глибоке переконання, це видання достойно поповнить краєзнавчий сегмент літератури для дітей молодшого шкільного віку. Його можуть використовувати вихователі дошкільних закладів і вчителі молодших класів – у бесідах про історію рідного краю та морально-етичні теми, а також для домашнього читання.

Терапія Добра і Любові через подорожі рідним краєм і стежками дитинства потрібна нині практично кожному. Прочитавши ці сторінки, ставаймо добрішими і цінуймо мирні миттєвості нашого життя!

З повагою
Олена ЛИТВИН

ЗМІСТ

Опановуючи Word 2013 – написали оповідання	3
Суботів на Різдво	9
Поїздка до суботівського лісу	16
Смачна вода із Трьох криниць	19
Енергія Іллінської церкви	27
Ставок	34
Історичні місця центру села	39
Кам'яна Баба	44
Джерела та купальня Віри, Надії, Любові та їх матері Софії в Суботові	49
Післямова	53

Про авторський колектив книги:

Мілана ЛАЗУРЕНКО (13.01.2014 р.н.)

і Євген ЛАЗУРЕНКО (13.01.2014 р.н.)

учні 4-Б класу науково-педагогічного проєкту “Інтелект України” Черкаської гімназії № 9 імені О.Луценка

Валентин ЛАЗУРЕНКО (13.09.1976 р.н.)

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, голова Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України

Літературно-художнє видання

Лазуренко Євген Валентинович
Лазуренко Валентин Миколайович
Лазуренко Мілана Валентинівна

ДИТЯЧІ ПОДОРОЖІ ДО ІСТОРИЧНОГО СУБОТОВА

Оповідання

Комп'ютерний набір: *Євген Лазуренко*
Літературне редагування: *Валентин Лазуренко*
Малювала *Мілана Лазуренко*
Світлини із сімейного архіву В. Лазуренка

Підп. до друку 13.01.24. Формат 60х84 /16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,45. Тираж 100 прим.

Це видання надруковано на папері
із деревини, відповідної нормам
екологічного лісовикористання

Видавець ФОП Гордієнко Є.І.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої
продукції Серія ДК № 4518 від 04.04.2013 р.
вул. Святотроїцька, 73, м. Черкаси,
Україна, 18000, тел. +38 (067) 444-28-94
e-mail: book.druk@gmail.com

  @drukcherkasy